

SPRÁVA O MEDZINÁRODNEJ KONFERENCII K 100. VÝROČIU NARODENIA G. LUKÁCSA

V dňoch 17.—19. apríla 1985 sa v kongresovom centre v Budapešti uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia k centéniu narodenia G. Lukácsa na tému *Úloha a význam György Lukácsa vo vývine marxistickej teórie dvadsiateho storočia*. Konferencia sa konala z iniciatívy ÚV MSRS a na jej prípravu a organizáciu sa podieľali Maďarská akadémia vied, Ministerstvo školstva a kultúry, Ústav dejín strany pri ÚV MSRS a Vysoká škola politická. Konferencia bola dlhodobá a starostlivo pripravovaná a jej ideovým základom sa stali *Tézy k 100. výročiu narodenia G. Lukácsa* vypracované pracovnou skupinou pre kultúrnu politiku pri ÚV MSRS a uverejnené už r. 1983. Účasť popredných akademických, štátnych a stranických funkcionárov zdôraznila len vážnosť a autoritatívnosť tejto konferencie.

Organizačný štáb konferencie nevydal oficiálny zoznam účastníkov, zúčastnilo sa jej však vyše 200 vedeckých pracovníkov, z toho približne 50 delegátov zo zahraničia. Socialistické krajiny boli zastúpené účastníkmi zo ZSSR (T. J. Ojzerman, A. G. Myslivčenko, N. V. Filipenko, I. S. Narskij, M. A. Hevesi), NDR (M. Buhr, W. Heise), PER (T. M. Jaroszewski, B. Jasinski), BLR, RSR, VSR a MoLR. Oficiálnu československú delegáciu tvorili akademik V. Cirbes (vedúci delegácie), člen korešp. J. Zelený, dr. M. Havelka, CSc., dr. M. Zeman, CSc., prof. dr. L. Hanzel a pisateľ tejto správy. Prostredníctvom Literárneho fondu sa konferencie zúčastnilo 6 ďalších, väčšinou mladších vedeckých pracovníkov z ÚFS ČSAV (5) a z Ústavu prognóz (1). Z kapitalistických krajín sa zúčastnilo niekoľko delegátov z NSR, USA a Talianska. Oproti pôvodnému očakávaniu bola účasť filozofov z kapitalistických krajín oveľa menšia.

Konferenciu krátkym príhovorom otvoril predseda maďarskej Akadémie vied Szentágotthai. Zdôraznil nevyhnutnosť filozofickej interpretácie a svetonázorového zvýznamnenia výsledkov spoločenských a prírodných vied ako aj spoločenskej praxe a poukázal na významné miesto, ktoré v tomto procese zaujal v 20. stor. G. Lukács. Príspevok G. Aczéla, predsedu prípravného výboru, ktorý sa pre chorobu konferencie nemohol zúčastniť, prečítal člen ÚV MSRS I. Huszár. Podľa Aczéla nejde o to, aby sme Lukáčsovi stavali pomník, aby sme sa zaklínali na každé slovo jubilanta, ale o to „znovu prečítať Lukácsa z hľadiska dnešných úloh“, poznať našu epochu „vernú jeho ducha a nie schému“. Lukács nebol kabinetným učencom, ale aktívne prebojoval konflikty svojej doby a usiloval sa o to, aby jeho politická a teoretická práca slúžila robotníckemu hnutiu. Hoci vyšiel z buržoázneho prostredia a svoj duchovný vývin začal ako pokrokový humanisticky orientovaný buržoázny intelektuál, prepracoval sa postupne k marxizmu a „jeho životná cesta po r. 1918, keď vstúpil do komunistickej strany Maďarska, napriek rôznym omylom a konfliktom je nerozlučne spätá s robotníckym hnutím, s komunistickou stranou a s bojom za vybudovanie socialistickej spoločnosti.“ V súčasných podmienkach je nielen možné, ale aj nevyhnutné objektívne marxisticky zhodnotiť činnosť a teoretické dedičstvo G. Lukácsa. Súčasní marxisti musia osvetliť protirečenia Lukáčsovho diela a oddeliť jeho živé tvorivé dedičstvo od buržoáznych, revi-

zionistických a dogmatických pokusov odtrhnúť ho od marxizmu-leninizmu a od komunistického hnutia. Bolo by nenapraviteľným omylom ponechať Lukácsa napospas triednemu nepriateľovi a nevyužiť toho, čo je v jeho diele a činnosti rozvinuté v duchu marxizmu-leninizmu. Rozhodujúcou a určujúcou tendenciou Lukáčsovej činnosti je uchovávanie a rozvíjanie klasických tradícií marxizmu-leninizmu, prehlbovanie materialistických a dialektických základov marxizmu-leninizmu. „György Lukács bol významnou osobnosťou, jedným z vynikajúcich predstaviteľov marxisticko-leninského myslenia 20. stor.“

Tento diferencovaný, negatívne stránky Lukáčsovo dedičstva eliminujúci, no v princípe prítakávajúci prístup k Lukáčsovi obsiahnutý v referáte G. Aczéla predznamenal celé rokovanie konferencie. V priebehu konferencie sa dňopoldnia konali tri plenárne zasadania, na ktorých odznelo celkom 16 referátov a dňopoldnia sa po dva dni rokovalo v dvoch sekciách orientovaných na dielo Lukácsa ako filozofa a politika a ako estetika (celkom 19 vystúpení). Väčšinu vystúpení zabezpečili maďarskí vedeckí pracovníci. Jednotlivé referáty a vystúpenia boli venované politickej praxi a teórii G. Lukácsa (F. Tökei, Á. Szabó, K. Urbán, I. Tóth, J. Bayer), problematike práva (V. Peska) kultúry a estetiky (B. Kápeczi, C. Poszler, Z. Kenyeres, I. Király, E. Ancselova) a filozofie (M. A. Hevešiová, L. Sziklai, M. Almási). V centre pozornosti bolo najmä Lukáčsovo chápanie ontológie spoločenského bytia, jeho vplyv na filozofiu politiky a práva a jeho zástoje v oblasti demokratickej a socialistickej kultúry a v rozvoji marxistickej estetiky.

Zo socialistických krajín vystúpil s podnetným referátom najmä T. I. Ojzerman. Analyzoval Lukáčsovu doktorskú prácu *Mladý Hegel*, ukázal, ako Lukács prekonal buržoáznú metodológiu dejín filozofie (princíp imanencie) a spojil vývoj myslenia so spoločenskými podmienkami. Lukáčsova podrobná analýza nemeckej klasickej filozofie podstatne prispela k pochopeniu zrodu marxistickej filozofie. T. I. Ojzerman vysoko ocenil aj fakt, že Lukács ako prvý v marxistickej literatúre synteticky interpretoval Marxove *Ekonomicko-filozofické rukopisy z r. 1844* a systematicky ako prvý vyložil a zužitkoval Leninove *Filozofické zošity*. Podľa T. I. Ojzermana Lukács pochopil význam materialistickej dialektiky ako jadra marxizmu. Práve tak si ujasnil aj význam materialistického chápania dejín pre revolučnú prax robotníckeho hnutia. Lukács pochopil, že spor medzi ratio a irratio nie je primárne rozporom čisto teoretickým, akademickým, sporom medzi rôznymi filozofickými koncepciami, ale výrazom sociálnych hnutí, vyjadrením rôznych skupinových a triednych záujmov. V tomto zmysle bol Lukács napriek všetkým omylom a nedorozumeniam podľa T. I. Ojzermana „významným ideológom robotníckeho hnutia a socializmu“.

Manfred Bühr upozornil na to, že v NDR zaujíma činnosť G. Lukácsa osobitné miesto. „Lukács nás učil myslieť nielen filozoficky ale i ideologicky. Naučil nás vážiť si nemeckú pokrokovú filozofickú tradíciu a pozitívne ovplyvnil celú generáciu filozofov, ku ktorej sám patrí.“ Uviedol, že buržoázna ideológia pristupuje k Lukáčsovi jednostranne, a preto musí obchádzať a zamlčovať nielen fakty z jeho života, ale aj podstatné časti jeho myšlienkového odkazu. Marxistická filozofia nemusí a ani nechce stavať Lukácsa na nejaký nedotknuteľný piedestal, ale usiluje sa kriticky si osvojiť jeho odkaz. Potom podrobnejšie analyzoval Lukáčsovo dielo jednak ako súčasť rozvoja neskoroburžoázneho myslenia, jednak ako kritický protipól neskoroburžoáznej ideo-

lógie. Hoci vstup G. Lukácsa do komunistickej strany znamená bod obratu, rozhraničenie týchto dvoch etáp v myšlienkovom vývine Lukácsa sa s ním časovo nekryje. Veď ešte práce z prvej polovice dvadsiatych rokov možno niektorými motívmi priradiť k prvej etape a práve ich vplyv na buržoázne myslenie je obrovský. Podľa M. Buhra si nemožno ani predstaviť existenciu sociológie vedenia (Mannheima) a celej frankfurtskej školy bez Lukáčsovej práce *Dejiny a triedne vedomie* z r. 1923. Podstatnú časť svojho vystúpenia venoval M. Buhr analýze Lukácsa ako kritika buržoáznej ideológie. V tejto súvislosti vyzdvihol najmä jeho prácu *Rozrušenie rozumu* a jej úlohu v boji proti iracionalizmu a mysticizmu. Zdôraznil dôslednosť a morálnu čistotu tejto kritiky, keďže sa Lukács nevyhýba ani svojim omylom a kritiku zameriava aj na svoju vlastnú minulosť.

T. M. Jaroszewski analyzoval teologický charakter práce ako východisko Lukáčsovej koncepcie ontológie spoločenského bytia a potom sa venoval otázkam recepcie Lukáčsových názorov v Poľsku. Z našej delegácie vystúpil člen korešpondent J. Zelený, ktorý hovoril o niektorých problémoch materialistickej dialektiky v poslednej fáze Lukáčsovej tvorby. Poukázal na niektoré pozitívne stránky rozpracovania materialistickej dialektiky v diele neskorého Lukácsa (pochopenie Marxovej dialektiky ako novej formy „nového typu“ vedeckosti a ontológie v dejinách filozofie) i na niektoré slabé miesta jeho koncepcie (idea homogenizácie). Dr. M. Zeman upozornil na úlohu, ktorú dielo G. Lukácsa zohralo v našom prostredí v období medzi dvoma svetovými vojnami, najmä pri prekonávaní niektorých mechanistických interpretácií umenia.

Záverne slovo predniesol člen ÚV MSRS I. Huszár. Hovoril o postupnej ceste G. Lukácsa k Marxovi a upozornil na otvorenosť a sebakritickosť Lukáčsovho myslenia. Kritika a sebakritika nebola nikdy u Lukácsa prázdny gestom či vonkajším pozlátkom, ale bytostnou záležitosťou. Lukács veril v silu marxizmu. Idea reformy človeka bola uňho stále v popredí rovnako ako zápas o to, aby proletariát dostal tú najčistejšiu kultúru, aby politika bola prostriedkom a nie cieľom. Poučiť sa u Lukácsa znamená lukáčsovsky sa pýtať: čo sme teraz, čo máme robiť, aby sme boli tvorcami a nie otrokmi dejín. Hoci je Lukáčsovo myšlienkové dedičstvo rozporné a obsahuje aj problematické a nedoriešené miesta, prevažuje v ňom progresívna marxistická tendencia a Lukács právom patrí k významným predstaviteľom marxistického myslenia 20. stor.

Konferencia bola aj pre nás podnetná, umožnila získať orientáciu v názoroch nielen maďarských, ale aj zahraničných odborníkov na Lukáčsovo dielo. V súvislosti s Lukáčsovým jubileom vydali v NDR *Rozrušenie rozumu*, v PLR *Ontológiu spoločenského bytia* (I., II. a III. diel), v ZSSR prvý zväzok práce *Osobitosť estetického*. Zdá sa, že by bolo na osoh vecí, keby sme aj v našej práci začali viac prihliadať (hoci kriticky) k Lukáčsovmu dedičstvu pri riešení aktuálnych otázok filozofickej povahy, ale aj v oblasti estetiky, teórie umenia a kritiky súčasnej buržoáznej ideológie. Žiadalo by sa tiež vydať aspoň niektoré jeho najvýznamnejšie diela (*Rozrušenie rozumu*, *Ontológia spoločenského bytia*).

Ladislav Holata